

KRÓNIKA

THE INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON THE HISTORY AND PRESENT CONDITION OF CULTURAL EXCHANGE BETWEEN CHINA AND CENTRAL & EASTERN EUROPE

(2009. május 28–29.)

2009. május 28–29-én rendezték meg az ELTE BTK Kari Tanácstermében és Kodály-termében a „The International Symposium on the History and Present Condition of Cultural Exchange between China and Central & Eastern Europe” című nemzetközi konferenciát. Az eseményt az ELTE Konfuciusz Intézet és a Pekingi Idegen Nyelvi Egyetem Külföldi Sinológiai Kutatóközpontja közösen szervezte. Az utóbbi évtizedekben ez volt az első tudományos szimpózium, amelynek témája Kína és a közép- és kelet-európai régió gyorsan fejlődő kulturális kapcsolatrendszere volt. A konferenciára az adott alkalmat, hogy idén ünnepeltük a régió országai és a Kínai Népköztársaság közötti diplomáciai kapcsolatfelvétel hatvanadik évfordulóját.

A rendezvényt **Hudecz Ferenc**, az ELTE rektora, **Dezső Tamás**, az ELTE BTK dékánja, **Zhang Chunxiang**, Kína budapesti nagykövete, **Jing Dunquan**, a Kínai Népek Közötti Barátság Társaságának alelnöke és **Zhang Donggang**, a Kínai Oktatási Minisztérium Társadalomtudományi Osztályának helyettes vezetője nyitotta meg. Köszöntőikben elmondták, hogy a Kína, illetve Közép- és Kelet-Európa közötti kapcsolatok különlegesnek számítanak, hiszen történelmünk sok pontban találkozott, az utóbbi években pedig minden korábbinál nagyobb érdeklődés mutatkozik egymás iránt.

Az első két szekcióban (*Kulturális érintkezés Kína és Kelet-Európa között 1–2.*) **Fajcsák Györgyi**, a Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum igazgatója a magyarországi keleti műgyűjtés sajátosságaiba nyújtott bepillantást („*In the Footsteps of the Buddha.*” *Collecting Buddhist Sculpture in Europe in the Late 19th and Early 20th Centuries as Reflected in the Hungarian Collections*), majd **Ren Dayuan**, a Kínai Művészeti Akadémia kutatója a Ming- és Qing-kori katolikus irodalomról beszélt (*The Significance of Catholic Literature of Ming and Qing Dynasties for the Research of Cultural History: Taking Letters of Fr. Karel Slaviček from China as an Example*).

Adrian Zoicas, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Konfuciusz Intézetének vezetője a két régió gazdasági fejlődését hasonlította össze (*Economic*

Growth in China and Central-Eastern European Countries). **Révész Ágota** a pekingi operának a közép-európai színházra tett hatásait elemezte (*Those Beautiful Misperceptions: Reflections on Beijing Opera by Central European Theatremakers*), **Ye Jun**, a Kínai Társadalomtudományi Akadémia kutatója pedig a kínai–közép-európai irodalmi-gondolkodásbeli kapcsolatokról beszélt (*The Assimilating Consciousness of the East-European Culture and its Character of the Modernity with Focus on the Formation of the Thinking of Franz Kafka and Other Austrian Elites and its Reception of Chinese Culture*). **Bogdan Zemanek** (Krakkói Egyetem) a lengyel sajtóban tükrözött Kína-képet foglalta össze (*The Image of China in Polish Weekly Magazines*).

A következő szekció (*A kelet-európai sinológia hagyományai*) előadói három világhírű közép-európai sinológus munkásságának egy-egy aspektusát elemezték. **Zhang Xiping** (Pekingi Idegen Nyelvi Egyetem) a lengyel jezsuita Michael Boymról (*The Research of the Polish Sinologist Michael Boym*), **Li Xuetao** (Pekingi Idegen Nyelvi Egyetem) a magyar származású Étienne Balázsról (*Stefan [Étienne] Balázs [1905–1963] as German Sinologist*), **Chen Pinyuan** pedig a cseh Jaroslav Průšekről (*Between „Knowledge” and „Friendship”: The Meaning of Průšek*) tartott előadást.

A nap utolsó két szekciójában (*Irodalmi kapcsolatok Kína és Kelet-Európa között 1–2.*) a kínai irodalom kelet- és közép-európai, illetve az itteni irodalmi művek kínai fordításairól és recepciójáról volt szó. **Ding Chao** (Pekingi Idegen Nyelvi Egyetem) az irodalmi kapcsolatok főbb vonásairól beszélt (*The Historical Reconstruction and Modern Interpretation of Literary Exchanges between China and Eastern Europe*), **Salát Gergely** (ELTE BTK Kínai Tanszék) a kínai szépirodalom magyar fordításait mutatta be (*Chinese Literature in Hungary: A Historical Overview of Translations*), **Song Binghui** (Shanghai Idegen Nyelvi Egyetem) pedig a kelet- és közép-európai irodalom kínai hatásait elemezte (*The Translation and Impact of Central and Eastern European Literature in Modern China*).

Polina Venkova (Veliko Tarnovó-i Szent Cirill és Metód Egyetem) a kínai irodalom bulgáriai megjelenéséről (*The Reception of Chinese Literary Works in Bulgaria*), **Ji Jin** (Suzhoui Egyetem) Jaroslav Průšek modern kínai irodalmi tanulmányairól (*„The Lyrical and the Epic”: On Prof. Jaroslav Průšek’s Studies on Chinese Modern Literature*), **Gu Jun** (Pekingi Idegen Nyelvi Egyetem) pedig a cseh Lu Xun-kutatásról adott elő (*Czech Scholarship on Lu Xun*).

A konferencia második napján a kelet- és közép-európai kínai nyelvi és sinológiai oktatásról, annak intézményi rendszeréről és a felmerülő nyelvi problémákról hangzottak el előadások.

A nap első szekciójában (*A kelet-európai kínai nyelvoktatás módszertana*) **David Uher** (Palacky Egyetem) a csehszlovákiai és csehországi (*Trends in Chinese Language Teaching: Czechoslovakia/Czech Republic 1938–2007*), **Irina Popova** (Szentpétervári Orientalisztikai Intézet) pedig a szentpétervári kínai nyelvoktatásról beszélt (*Teaching of the Chinese Language in St. Petersburg*). **Jana Benicka** (Comenius Egyetem) a klasszikus kínai nyelv szlovákiai oktatását helyezte általános keretbe (*Classical Chinese: Why Should It Be Part of Curricula?*).

A második részben (*A kelet-európai kínai tanszékek jövője és kilátásai*) a térség sinológiai oktatási intézményeiről volt szó. **Hamar Imre** (ELTE BTK Kínai Tanszék) a magyar (*Past and Recent Development of Sinology in Hungary*), **Sun Yonghong** (Szófia Egyetem) a bolgár (*The History, Present Situation and Future Development of the Sinology in Bulgaria*), **Mitja Saje** (Ljubljana Egyetem) a szlovén (*Early Contacts between Slovenia and China and the Formation of Slovenian Sinology*), **Irena Kaluzynska** (Varsói Egyetem) a lengyel (*The Sinology Department of the Faculty of Oriental Studies, University of Warsaw: Past and Present*), **Marian Galik** (Comenius Egyetem) a cseh (*Preliminary Remarks on Prague School of Sinology*) Kína-kutatási intézményrendszeréről adott elő.

Az utolsó szekcióban (*Nyelv és fordítás*) a kínai–kelet-európai fordítások problémáját elemezték a résztvevők. **Uchida Keiichi** (Kansai Egyetem) egy újonnan felfedezett kínai Biblia-fordításról beszélt (*The New Chinese Testament Found Recently*), **Bartos Huba** (ELTE Kínai Tanszék) a közép- és kelet-európai kínai vonatkozású nyelvészetről adott elő (*Modern Linguistics and the Chinese Language[s]: The Contributions of Central and Eastern Europe*).

Shen Guowei (Kansai University) a kínai–idegen nyelvű szótárakról tartott előadást (*The Coming of Sino-Foreign Dictionaries: Their Idea and Practice*), **Luminita Balan** (Bukaresti Egyetem) és **Xu Weizhu** (Palacky Egyetem) pedig a klasszikus kínai fordítások problémáit elemezte (*The Transfer of Concepts in Translating the Chinese Classics; Translation of the ancient Chinese Classic in the Czech Republic: The Indirect Translation of Ancient Chinese Poetry*).

Zárszavukban **Zhang Xiping**, **Li Xuetao** és **Hamar Imre** összefoglalták a konferencia jelentőségét és főbb eredményeit. A rendezvény rámutatott arra, hogy térségünk és Kína között évszázadok óta meglehetősen intenzív kulturális kapcsolatok léteznek, s ezek az utóbbi években különösen gyors fejlődésnek indultak. A kelet- és közép-európai sinológusok világszínvonalú munkát végeznek, míg a térség kínai kutatói hozzájárulnak ahhoz, hogy kulturális eredményeink a kínai köztudat részévé váljanak. A hasonló konferenciák hozzájárulhatnak ahhoz, hogy kapcsolataink még élőbbek és gyümölcsözőbbek legyenek.

Salát Gergely

A MAGYAR–KÍNAI KAPCSOLATOK 60 ÉVE

Konferencia az ELTE Konfuciusz Intézetben, Budapest (2009. október 3.)

Miután 1949. október 1-jén megalakult a Kínai Népköztársaság, Magyarország néhány napon belül az elsők között jelezte, hogy elismeri az új államot, s a két ország felvette egymással a diplomáciai kapcsolatot. Az esemény hatvanadik évfordulójára az ELTE Konfuciusz Intézet – a Magyar–Kínai Baráti Társasággal és az MTA Világgazdasági Kutatóintézettel közösen – konferenciát rendezett, hogy a különböző kapcsolódó területek magyar szakértői együtt áttekintsék a magyar–kínai kapcsolatok múltját, jelenét és jövőbeli kilátásait. A konferenciára az ELTE BTK Kodály-termében került sor 2009. október 3-án.

Salát Gergely főszerző rövid köszöntője után **Szentmártoni Livia** (ELTE Konfuciusz Intézet) bemutatta a magyar Kína-kutatás és kínai nyelvoktatás történetét és jelenlegi helyzetét, illetve a konferencia házigazdájául szolgáló ELTE Konfuciusz Intézetet. Az ezt követő szekcióban az MTA Világgazdasági Kutatóintézete és a Miniszterelnöki Hivatal évek óta folyó stratégiai Kína-kutatási projektjének résztvevői ismertették eredményeiket. **Juhász Ottó** volt pekingi nagykövet, a Magyar–Kínai Baráti Társaság elnöke *A magyar Kína-politika jellemzői a hatvanas–nyolcvanas években* című előadásában összefoglalta a kulturális forradalom alatti és utáni időszak magyar–kínai kapcsolatának történetét, és azt, hogy a kínai–szovjet viszony árnyékában milyen módon alakult a magyar Kína-politika. **Rácz Lajos** nyugalmazott ezredes, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem docense, volt pekingi katonai attasé a katonai kapcsolatok hatvan évéről beszélt (*Adalékok a magyar–kínai katonadiplomáciai kapcsolatok történetéhez*). **Inotai András** közgazdász, az MTA Világgazdasági Kutatóintézet igazgatója *Kína és a globális gazdasági-pénzügyi válság* címmel a jelenlegi pénzügyi világválság Kínára gyakorolt hatásait, s Kínának a válságra adott – Magyarország számára is tanulságos – válaszait elemezte. **Szunomár Ágnes**, a BCE Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskolájának hallgatója, a magyar–kínai kapcsolatokért felelős miniszterelnöki megbízott munkatársa a 2010-es shanghai expón való magyar megjelenés háttéréről és részleteiről adott elő (*Magyarország felkészülése a Shanghai Világkiállításra – stratégia és ami mögötte van*).

A második szekció a *Politikai-gazdasági kapcsolatok* címet viselte. **Gyuris Ferenc** geográfus, az ELTE TTK Regionális Tudományi Tanszék oktatója *A gazdaság területi fejlettségi képének változásai az átalakulás folyamán – tanulságok a kínai és a magyar példa kapcsán* című előadásában a regionális különbségek növekedésének magyar és kínai modelljét elemezte, a folyamatokat nemzetközi kontextusba helyezve. **Kuti László**, a Külügyminisztérium Ázsiai és Csendes-óceáni Főosztályának helyettes vezetője *A magyar–kínai kapcsolatok hat évtizede* címmel a diplomáciai-politikai kapcsolatok múltjáról beszélt,

elsősorban az utóbbi évek gyors ütemű fejlődésére koncentrálva. **Józsa Sándor**, az ELTE BTK Kelet-ázsiai Tanszékének nyugalmazott docense, aki az 1950-es években tagja volt az egyik első, Kínában tanult diákcsoportnak, saját, az 1950-es években diákként, majd az 1970-es években diplomataként szerzett benyomásairól tartott előadást (*Egy Kína-kutató tapasztalatai*). **Csanádi Mária** közgazdász, az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének tudományos tanácsadója *Az eltérő rendszerátalakulások szerkezeti háttere* című előadásában a kínai „reform és nyitás” és a magyar rendszerváltás során lezajlott gazdasági-politikai szervezetalakulást hasonlította össze.

A konferencia utolsó részében a *magyar–kínai kulturális kapcsolatokról* volt szó. **Csongor Barnabás** nyugalmazott egyetemi docens, a Kínai és Kelet-ázsiai Tanszék volt vezetője *Műfordításainkról* címmel az általa és tanítványai, kollégái által az 1950-es évek óta végzett műfordítási munkát ismertette. **Kalmár Éva** sinológus-műfordító, az Európa Könyvkiadó volt szerkesztője a modern kínai irodalom magyar fordításairól és magyarországi recepciójáról beszélt (*Modern Kína – modern kínai irodalom. A könyvkiadás és a fordítás kérdőjelei*). **Révész Ágota** sinológus, színházi rendező, a shanghai magyar főkonzulátus kinevezett oktatási-kulturális szakdiplomatája, aki a 2007–2008-as kínai magyar évad egyik szervezője volt, az ekkor szerzett tapasztalatait, a kínai kulturális piacra való bejutás lehetőségeit foglalta össze (*A Magyar Évad tanulságai*).

A konferencia fő tanulsága az, hogy a magyar–kínai kapcsolatok az elmúlt hatvan évben rendkívül változatosak, sokszínűek és összetettek voltak. Az utóbbi években kapcsolataink minden korábnál szorosabbakká váltak, de még számos lehetőség áll kihasználatlanul előttünk – ha ezekkel élni tudunk, az mindkét országnak hasznára válhat.

Salát Gergely

KÖRÖSI CSOMA ÉS A TIBETI BUDDHIZMUS

Jubileumi rendezvény az ELTE Konfuciusz Intézetben (2009. április 23.)

Körösi Csoma Sándor születésének 225. évfordulója alkalmából a hazai tudományos intézetek szervezésében került lebonyolításra a *Csoma Jubileumi napok** című rendezvénysorozat. A Csoma-jubileum harmadik napi ülése, amely a *Körösi Csoma és a tibeti buddhizmus* címet viselte, az ELTE Konfuciusz Intézet, az ELTE Belső-ázsiai Tanszék és a Tibet Társaság szervezésében 2009. április 23-án zajlott az ELTE Konfuciusz Intézetben.

A harmadik napi ülészakot – amelyet célzottan szakmai napként rendeztek meg – az ELTE Konfuciusz Intézet igazgatója, Hamar Imre távollétében a Tibet Társaság elnöke, Terjék József nyitotta meg. Beszédében köszöntötte a Kínai Népköztársaság Kulturális tanácsosát, Liu Wenqinget, és hangsúlyozta annak jelentőségét, hogy a konferencia harmadik napjának házigazdája az ELTE Konfuciusz Intézet. Örömtelinek nevezte, hogy a konferencia zárónapján számos tibeti szakos egyetemi hallgató előadására is sor kerül, amely a magyar tibetisztika jövője és Körösi Csoma Sándor emlékének ápolása szempontjából is kulcsfontosságú.

A megnyitó beszédet követően kezdetét vette a délelőtti ülészak, amely a Belső-ázsiai Tanszék vezetője, Birtalan Ágnes elnöklete alatt zajlott. A közönség összefoglaló jellegű előadásokat hallhatott, amelyek a *Csoma-gyűjtemény* és *Csoma rövid értekezéseit* mutatták be. Az elhangzott előadások:

Bethlenfalvy Géza (ELTE Belső-ázsiai Tanszék): A buddhizmus, és tanulmányozásának kezdetei (Körösi Csoma munkásságának tükrében)

Az előadás a tibeti buddhizmusról nyújtott áttekintést, majd bemutatta Csomának a tibeti szent könyvekről szóló alapos filológiai pontossággal készült fordításait, tanulmányait. Csoma életműve azonban nemcsak a tibeti nyelvtanulmányokban, hanem a buddhizmus kutatásban is úttörő jellegű volt. Az előadó hangsúlyozta, hogy a tibeti nyelv megismerésével a buddhizmus egyik legnagyobb terjedelmű kincsestára nyílt meg Csoma előtt.

Tóth Erzsébet (a Tibet Társaság alelnöke): Csoma tibeti nyelvtana

Egy ismeretlen nyelv szerkezetének feltárása, grammatikai leírása izgalmas feladat. Az új ismeretekre mindig nyitott Csomának a tibeti nyelv nyelvtanának megismerése jelentett komoly kihívást. Tudásunk a tibeti nyelvű forrásokból remélt adatokat a magyarok őshazájának és rokonainak megtalálásához is.

---

* A Csoma-jubileum rendezvénysorozatának koordinálását a Tibet Társaság vállalta magára. Az első napi (MTA Kisterem) rendezvényekről a *Távol-keleti Tanulmányok* első száma számolt be, a második nap (ELTE-BTK Kari Tanácsterem) eseményeiről a *Keletkutatás* következő száma ad hírt (2009/2).

Az előadás bemutatta a tibetisztika alapkövének számító *Grammar of the Tibetan Language* című munka felépítését, rendszerét.

Uherkovich László (Tibet-kutató, A Tan Kapuja Buddhista Főiskola): Cultrim Gyaco kompendiuma (Alexander-könyvek 3.)

Az előadás bemutatta a Csoma kérésére Cultrim Gyaco által írt *A filozófiai irányzatok tengerére szálló hajó* című munkát, amely az Alexander-könyvek közé tartozik. A munka olyan alapvető kérdésekre adott választ, hogy mi a *buddha* szó jelentése, melyek a buddhizmus filozófiai irányzatai, hogyan jelennek meg az egyes tudományágak Tibetben.

Szegedi Mónika (a Tibet Társaság alelnöke): A tibeti nép eredete Csoma forrásaiban

Kőrösi Csoma Sándor számos munkája közül az egyik (*Geographical Notice of Tibet*) Tibet földrajzának és népeinek leírásával foglalkozik. Ebben kifejti, hogy a tibeti nép semmit sem tud eredetéről, gyökereiről. Az előadás ezeket a fontos kérdéseket járta körül, különös figyelmet fordítva a tibeti mitologikus történetírásban fellelhető adatokra.

Kakas Beáta (Tibet-kutató): Szanszkrit filológiai elemek a Csoma-gyűjteményben (No. 38)

A Csoma-gyűjtemény egyik fontos könyve *A szanszkrit nyelv olvasásmódjáról szóló forrásszöveg értelme példákkal együtt*, szerzője Kun-dga' bde-legs. A mű a szanszkrit nyelvű szövegek tibeti betűs átírásának problémakörét járja körül. Az előadás ennek az érdekes nyelvkönyvnek az anyagát mutatta be.

Deme Livia Heléna (egyetemi hallgató): Khatag, a tiszteleti kendő

1836 májusában Kőrösi Csoma Titaljában folytatott nyelvészeti tanulmányokat. Az ott állomásozó angol Lloyd ezredes kérésére Csoma lefordította a birtokában lévő tiszteleti kendő feliratát. Az előadás a Tibetben és Mongóliában népszerű Khatag történetét, szerepét és formáját mutatta be, különös figyelmet fordítva a kendőn található tibeti szövegek filológiai elemzésére.

Szepesi Edit (egyetemi hallgató): Csoma a tibeti útleveleiről (Csoma rövid értekezései 2.)

Kőrösi Csoma Sándor volt az első európai, aki egy 1688-ban kiadott útlevel „futó írásos” (*'khyug-yig*) szövegét megfejtette, majd latin betűs átírásban és angol fordításban publikálta a *Journal of the Asiatic Society of Bengal* 1833-as számában. Mit érezhetett Csoma, amikor egy olyan iratra bukkant, melyhez hasonlóra ő maga is hűn áhítozott hosszú évekig? Mi hasonlóság lehet egy erdélyi határátlépő engedély és négy örmény kereskedő tibeti útlevele között? Mit jelentett az útlevel (*lam-yig*) fogalma akkor és most? Az előadás ezekre a kérdésekre kereste a választ.

Vreczó Bernadett (egyetemi hallgató): Egy buddhista szimbólum (rgyal-mchan) elemzése

Az előadás bemutatta – Kőrösi Csoma Sándor a *Journal of the Asiatic Society of Bengal* 1836-os számában megjelent rövidebb tanulmánya alapján – egy tibeti zászló feliratának fordítását. Az előadás kitért a lefoglalt zászló tipologizálásának kérdésére, válaszolt a *rgyal-mchan* elhelyezését a buddhista szimbólumok között, továbbá megjelenésének mai formáiról adott rövid összefoglalót.

Rövid szünet után következett a délutáni ülészak, amelyet Tóth Erzsébet, a Tibet Társaság alelnöke nyitott meg, témája továbbra is a *Csoma-gyűjtemény* kiemelt jelentőségű részeinek elemzése volt. Vezetése alatt az alábbi előadások hangzottak el:

Agócs Tamás (Tibet-kutató, A Tan Kapuja Buddhista Főiskola): Csoma a Sher-phyin irodalomról

Az előadás a tibeti kánon Sercsin (*Sher-phyin*), vagyis Pradnyápáramitá (Prajñā-páramitā) szútrákat tartalmazó részét mutatta be Csoma eredeti közlése alapján. Először a Sercsin irodalom hagyományos felosztását vette sorra, majd annak tartalmi vázlatát ismertette a 108 *dharma* (‘jelenség’) „szennyezett” és „tisztá” csoportjainak elemzésével.

Takács István (egyetemi hallgató): A Szív-szútra

A Qing-dinasztia idején a császárok bőkezűen támogatták a buddhizmust, ennek következtében számos könyvet adtak ki tibeti, mongol és mandzsu nyelven. Yongzheng (1723–1736) a mandzsu Qing-dinasztia harmadik császára 1724-ben négynyelvű (tibeti, mandzsu, mongol, kínai) kiadásban megjelentette a *Szív-szútrát*. Ez a kiadás volt a *Szív-szútra* első önálló nyomtatott kiadása a mandzsu korban. Ehhez a kiadáshoz Yongzheng írt 1723-ban és 1724-ben is egy-egy előszót. Az előadó a *Szív-szútra* fordításával kapcsolatos történeti adalékokat ismertette.

Eisrich Zóra (egyetemi hallgató): Szangye Puncog kompendiuma a tibeti gyógyászatról

A nyugati világ elsőként Kőrösi Csoma 1835-ben megjelent tanulmányából szerezhetett alapvető ismereteket a tibeti műveltség egyik legsajátosabb területről, a gyógyászatról. Az előadás felvázolta a tibeti orvoslás történetét, bemutatta meghatározó személyiségeit, akik munkáikkal gazdagították e tudományág szakirodalmát, majd – Szangye Puncog kompendiumára támaszkodva – áttekintést nyújtott az alapműnek tekintett Négy Gyökér tartalmáról.

Terjék József (a Tibet Társaság elnöke): Csoma szótárai

Az előadás Csoma világhírnevet szerzett művének, a *Tibeti–angol szótárnak* küzdelmes gyűjtőmunkáját és megjelentetését kísérte nyomon hiteles források felelevenítésével. Részletesen elemezte Csoma másik fő munkáját, a buddhista műszavak szótárát, a *Mahávajutpattit*, amely a hajdani fordítóműhelyek kézi-

könyvét jelentette. Végül pedig a Csoma-gyűjtemény becses könyvei – a preklasszikus szótár (*Li-si'i gur-khang*), a metaforaszótár (*Mu-tig-gi phreng-ba*) és a vallási műszavak listája (*Chos-kyi rnam-grangs*) – rövid ismertetése zárta a lexikográfiai áttekintést.

Az ülés után Terjék József, a Tibet Társaság elnöke foglalta össze a háromnapos Csoma-jubileum eseményeit, tanulságait. Zárszavában megköszönte a részt vevő tudományos intézetek közreműködését, kiemelve az ELTE Konfuciusz Intézet segítségét. A közönség soraiból elhangzott kérdésekre válaszolva elmondta, hogy a Csoma-jubileum harmadik napján elhangzott előadások a *Távol-keleti Tanulmányok* folyóiratban fognak megjelenni.

A konferencia sikerét bizonyítandó megjegyezte, hogy a háromnapos rendezvénysorozatot közel kétszáz vendég tisztelte meg jelenlétével. Összefoglalója végén reményét fejezte ki, hogy az előadások jól érzékeltették Csoma kutatásainak fontosságát, és a későbbi új tudományos eredményeket.

Németh Norbert, a Csoma-jubileum szervezőtitkára

RÓZSA SÁNDOR ÉS DOBOZOLÓ TÓTÉK JAPÁNBAN

Beszámoló a Japanológusok Jubileumi VIII. Kongresszusáról (2009. október 28.)

2009. október 28-án tartotta a Japán Nagykövetség, a Magyar Külügyminisztérium, az ELTE BTK Japán Tanszék, a Japán Vállalatok Üzleti Társasága és a Magyar–Japán Baráti Társaság a Japanológusok Jubileumi VIII. Kongresszusát. A kongresszust a két nép kapcsolatfelvételének 140., újrafelvételének 50. évfordulója alkalmából rendezték meg, melyen 22 előadás hangzott el nemcsak magyar, hanem japán és németországi professzorok közreműködésével, akik mind magyar nyelven adták elő. A kongresszus egyben könyvbemutató is volt, ekkor jelent meg a *Tanulmányok a magyar–japán kapcsolatok történetéből* című vaskos kötet, amely a két nép viszonyában szinte minden témakört felölel.

A rektorhelyettes, a nagykövet, a Külügyminisztérium osztályvezetőjének és a baráti társaság elnökének köszöntői után a plenáris ülésen elsőként **Minamizuka Singo** professzor számolt be Rózsa Sándorral és a betyársággal kapcsolatos kutatásairól és e tárgykörben publikált könyvéről. Ez a kötet először angol nyelven jelent meg, itt Magyarországon¹ jó pár évvel később is csak egy francia kiadó adta ki. Ahogy Minamizuka professzor elmondta, Japánban is volt hasonló szerepkört betöltő személy, mint Rózsa Sándor, akit a nép rokonszenvvel figyelt. Felmerül azonban az a probléma, hogy vajon igaz-e, hogy Rózsa Sándor a gazdagoktól szerzett pénzét a szegények között osztotta szét, vagy ez csak a nép ajkán született történet. A színes, érdekfeszítő előadásban a professzor felvetette azt a kérdést is, hogy a betyár problémája és a társadalmi válság között erős kapcsolat van: ilyen időkben népszerűbbé válik a betyárok alakja.

A következő előadást **Haba Kumiko** professzorasszony tartotta *Magyarország és Japán történelmi hagyományai a nemzet szabadságáról és a civil társadalmi formációkról Kossuthtól 1956-on át 1989-ig* címmel. Előadásában Magyarország szabadságvágyáról, a szabadságért való harcokról beszélt a történelmi folyamatok során, kiemelve a magyar nép bátorságát. Foglalkozott a magyarok előtt álló feladatokkal is, amelyek között az Európai Unióhoz való csatlakozás során felmerült kérdéseket elemezte.

A délutáni szekciók közül a *Kapcsolataink kiterjedésedése a rendszerváltás után* címűben is sok érdekes és újszerű előadás hangzott el. Ezek közé tartozott **Jamadzszi Maszanori** előadása *A bu (írástudás) és a bu (harci tudomány) átadása, avagy a japán szakos képzés és a kendő vívás honosításának rövid története* címmel. Az előadás történeti visszapillantást nyújtott az ELTE BTK-n 1986-ban meginduló japán szakos képzésről, annak alakulásáról és az ezzel párhuzamosan Magyarországon elinduló japán hagyományos kardvívásról, a kendőről, amely 1985-től lett hivatalos sportág nálunk. Nem véletlen ez a

¹ Minamizuka Singo: *Rózsa Sándor – Betyár, vagy bandita*. Budapest: L' Harmattan Kiadó, 2009.

kettősség, mert ebben a hagyományos japán ideálkép megjelenítése fogalmazódik meg, a *bun-bu rjódó*, vagyis az írástudás és a harci tudomány módszereinek egységessége.

Hidasi Judit *Kontextus-központúság a japán kultúrában* című előadása arra világított rá, hogy milyen fontos szerep jut a japán nyelvű kommunikációban a *kontextus*nak, amelyet ezért fokozottabb figyelemmel kell fejleszteni a nyelvtanulás során. Rávilágított arra is, hogy míg a magyar kommunikáció általában nagyobb értéket tulajdonít a tartalomnak, a japánban inkább a forma kapja a fontosabb szerepet. Ha ezt felismerjük, sokkal könnyebben érthetjük meg a japán beszédpartnert.

Varrók Ilona a nemsokára megjelenő *Japán–magyar szótár*ról beszélt előadásában. A nagyszótár hosszú évek munkájának gyümölcse, és hosszú évtizedekre szól, ezért is olyan bonyolult az elkészítése. Nemcsak szótárt kellett készíteni, hanem ennek során ki kellett dolgozni az egységes japán nyelvtani terminológiát is. Megtudhattuk, milyen elvek szerint készül a szótár, hogyan épül fel egy-egy szócikk, milyen jelölések szerepelnek benne. Reméljük, mihamarabb használhatjuk ezt az elengedhetetlenül szükséges munkát.

Székács Anna a magyar–japán diákcsera-kapcsolatok alakulásáról és ennek oktatási vonatkozásairól szövegezt. A diákcsera-kapcsolatok ugrásszerűen megnöttek az elmúlt két évtizedben. De sok olyan kapcsolat van még, amely egyoldalú, és jó volna ezeket úgy továbbfejleszteni, hogy a magyarok is kiutazhassanak Japánba. A kapcsolatok egyre színesednek, amihez hozzájárul az internet és a videokonferencia lehetősége is. Vannak egyéni és csoportos kiutazások, amelyeket nagyon fontos elemezni, mert így mélyülhetnek el még jobban a kapcsolatok, és így kerülhet el az a sok nyelvi félreértés, melyek közül számos érdekességet említett az előadó.

Eschbach-Szabó Viktória *A személy fogalom helye és szerepe a japánban és a magyarban* címmel azokról a nyelvi sajátosságokról beszélt, amelyek sokat változtak az idők folyamán a japán nyelvben. Sokban különbözött például a női és a férfi beszéd, de mára tapasztalható egyfajta egységesülés, a fiatal lányok egyre „fiúsabban” beszélnek. A másik téma a főnevek és névmások közelítése volt. Az előadó a *japán nyelvi sajátosságokat* a magyar nyelv jelenségeivel vetette egybe, s ennek során számos érdekességre derült fény.

Vihar Judit arról beszélt, hogy Magyarországon napjainkban milyen kedvelt műfaj a *haiku*. A történeti visszapillantás során kiderült, hogy nálunk a *Nyugat* folyóirat első nemzedéke idejében vált népszerűvé ez a parányi költemény, de nem keletről érkezett hozzánk, hanem az angol és a francia költőktől vettük át. A 80-as évektől kezdődően nagy sikert arattak az egymás után megjelent *haiku*-fordításkötetek, míg mára Magyarországon több mint százan írnak rendszeresen *haikukat*, amelyeknek megvan a sajátos magyar ízük, színezetük.

A *műfordítás* gondjairól **Erdős György** előadásában hallhattunk, aki a népszerű Murakami Haruki magyar fordítója. Izgalmas előadásában arról beszélt,

hogy a világon hányfajta Murakami-fordítás létezik, hol ér véget a fordító és a feltételezett olvasó türelme, mi marad meg az eredeti műből és mi vész el a fordításból? Sok olyan rész van Murakami Haruki regényeiben, amelyeket nagyon japánosnak érzünk, ezeket kell fokozott figyelemmel magyarra átültetni, mert a magyar olvasónak éppen ezek a részek mondanak sokat.

Nagyon nagy érdeklődést váltott **Vágvölgyi B. András** *J-pop Magyarországon* című előadása, melyben áttekintette a japán popkultúra kialakulását, jellegzetes sajátosságait, eltéréseit az európai és amerikai popkultúráktól. A japán popkultúra népszerűsége ma már világjelenség, de Magyarországra is jellemző a *manga-dömping*, az *animé-forradalom*, a *J-pop* expanziója. Kialakult egy új jelenség, az *otaku*. Ez egy olyan betegség, amelyet azok az emberek szenvednek el, akik túlzásba viszik az elmerülést ebben a különös világban, és elfordulnak a reális világtól. Ezekkel a jelenségekkel feltétlenül számolni kell a továbbiakban, és figyelembe kell venni a tudományos kutatásokban is.

Jámbor József Misima Jukio fordításaira hívta fel a figyelmet. Ő maga színdarabokat ültetett át az írótól, melyeket rendezésében elő is adtak már a *Zsámbéki Színházi Bázison*. Felhívta a figyelmet a fordítást nehezítő körülményekre, melyek többek között a régi kiadások helyesírási problémáiból, a *kana*- és *kandzsi*-használatból adódtak. Beszért a magyar színpadon való játszhatóság nyelvi szempontjairól is. Felhívta a figyelmet a 2010-es Misima-évfordulóra, melyet minél több Misima-fordítással lehetne megünnepelni.

Utoljára hangzott el **Pinczés István** előadása *Tóték Japánban dobozolnak* címmel, amely általános tetszést aratott. A híres rendező beszért a magyar-japán színházi kapcsolatokról, elmesélte, hogyan jött létre szoros kapcsolat a debreceni Csokonai Színház és a tojamai Bengeiza Gekidan Színház társulata között. Szólt arról, milyen magyar színdarabokat játszottak Japánban, és milyen japán színelőadások voltak Magyarországon. Az előadás legérdekesebb része az volt, amikor Pinczés István beavatott bennünket Örkény *Tóték* című darabja betanításának titkaiba; megtudtuk, milyen nehézségei adódtak abból, hogy teljesen más a magyar és a japán kultúrkör, s ebből számos kommunikációs zavar és probléma adódott.

A kongresszus nagy sikerrel, sok új ismerettel és barátsággal ért véget, úgy érezzük, hogy három év múlva még több izgalmas előadást tarthatunk majd kapcsolatainkról.

Vihar Judit, a kongresszus egyik szervezője

A délutáni ülészak másik szekciója a kapcsolatok múltjával foglalkozott. Az előadások részben a bemutatott kötet írásaihoz kapcsolódtak, és így a magyar–japán érintkezés történetéről adtak, ha nem is teljes, de áttekintő képet. **Szerdahelyi István** az Osztrák–Magyar Monarchia és Japán között 1869-ben megkötött kereskedelmi szerződés körülményeit, előzményeit és jellegzetességeit vázolta fel, ezzel a kapcsolatok kezdetét mutatta be. **Farkas Ildikó** a kulturális érintkezés kezdeteiről, az első magyar–japán baráti társaságnak tartható Magyar–Nippon Társaságról, annak 1920–44 közötti működéséről tartott előadást; bemutatta a korabeli rendezvények és kiadványok néhány jellegzetes példáját.

Wintermantel Péter írásaiban a magyar–japán diplomáciai kapcsolatokat összegezte, mindebből előadásában a Horthy-korszaktól a rendszerváltásig tartó 70 évet a magyar–japán viszonyban mérőföldkönek számító évszámok köre csoportosítva értékelte.

Sallay Gergely *Japán katonák Magyarországon* című előadása igazi „csemege” volt az érdeklődők számára: számos korabeli fotóval, sőt, egy rövid korabeli híradórészlettel mutatta be a két világháború között Magyarországon tevékenykedő japán diplomatákat és katonatiszteket.

Kondo Maszanori *Japán csapatok Szibériában és a magyar hadifoglyok* című előadása japán forrásokra támaszkodva egy epizódra koncentrált: az 1918–20. évi japán szibériai expedíció idején az ott lévő volt orosz hadifogolytáborokban raboskodó magyar foglyok és a japán katonák viszonyát saját kutatásai alapján kevésbé kedvező színben mutatta be.

Bincsik Mónika *Japán műgyűjtemények Magyarországon a Meidzsi-korszak elején* címmel a magyar keleti műgyűjtés kezdeteit ismertette, bemutatta a jelentős magyar műgyűjtőket és intézményeket.

Az előadások másik része újabb adalékokkal egészítette ki a magyar–japán kapcsolatok egyre színesebben alakuló képét. **Umamura Yuko** *Egy adalék a magyarság Japán-béli képéhez: Szaito Mokicsi magyarországi utazása és néhány verse* című előadásában a századfordulón Magyarországon járt japán költő verseit mutatta be, illetve hogy e versekben hogyan jelent meg Magyarország. Különleges élmény volt hallani Budapest nevezetességeinek és szépségének dicséretét japán versekben...

Hernádi András *Japán–magyar „rokonság” a gazdaság(politiká)ban?* című előadása merész, de elgondolkodtató módon párhuzamok lehetőségét villantotta fel a japán és a magyar gazdaság és politika területén.

Németh Endre egészen más területről, *A keleti sportok hatása néhány személyiségjegy-tulajdonságra* címmel egy kutatói csoport pszichológiai vizsgálatának eredményeiről számolt be. Következtetésük szerint a *budo* sportoknak van hatása a személyiségre, de nem egyforma mértékkel, és az egyéni pszichológiai profil lényeges szerepet játszik a sportban való sikerességben.

Farkas Ildikó